

GC-väg över bortplöjda gravar

Arkeologisk utredning, steg 1, av planerad gång- och cykelväg längs väg 1676 mellan väg 27 och väg 1685, Långhems socken i Tranemo kommun, Västra Götalands län.

GC-väg över bortplöjda gravar

Arkeologisk utredning, steg 1, av planerad GC-väg utmed väg 1676 mellan väg 27 och väg 1685, Långhems socken i Tranemo kommun, Västra Götalands län.

Jönköpings läns museums dnr: 2023-181
Länsstyrelsens dnr: 431-19282-2023

Rapport, foto och ritningar: Ådel V. Franzén
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jonkopingslansmuseum.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2023

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning och omfattning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	8
Resultat	8
Fornlämningar i det äldre kartmaterialet	8
Fältinventeringen	9
Fynd	12
Administrativa uppgifter	14
Referenser	15
Arkiv	15
Tryckta källor och litteratur	15

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

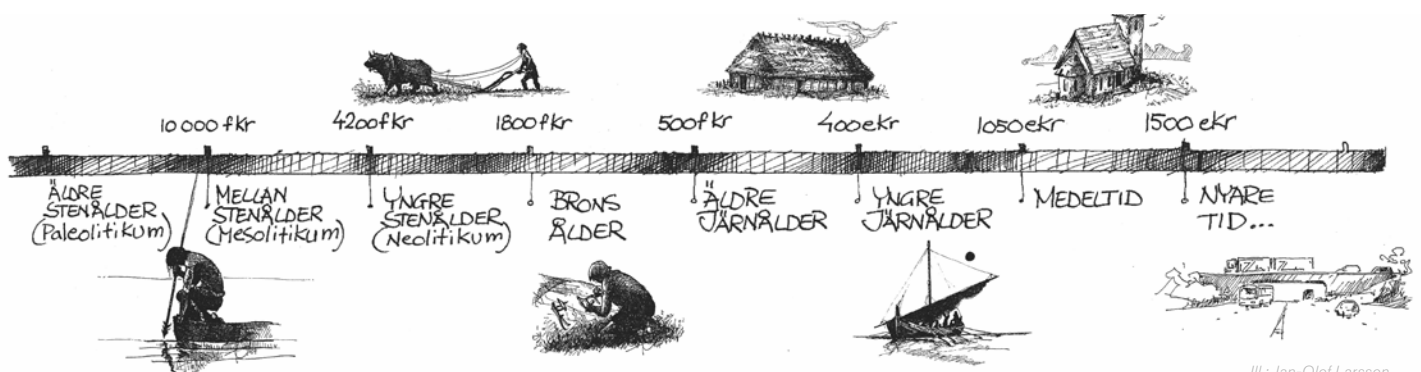
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

Planerad GC-väg är belägen i ett område där människor verkat från stenålder och framåt, vilket speglas i lösfynd av yxor av sten och flinta samt gravar från framför allt bronsålder och äldre järnålder. Långhem är en stor by, bestående av minst elva gårdar vilket gör att även yngre järnålder och medeltid är perioder då odling och bebyggelse präglade den lätt välvda moränåsen.

I utredningen har Lagskifteskartan från 1860 spelat en stor roll. Trots att byn karterades vid flera tillfällen med början på 1640-talet var det när man planerade nyodling inom det aktuella området vid 1800-talets mitt som lantmätaren ritade ut då befintliga gravar i området. Dessa kom att plockas bort och plöjas ut efter 1860.

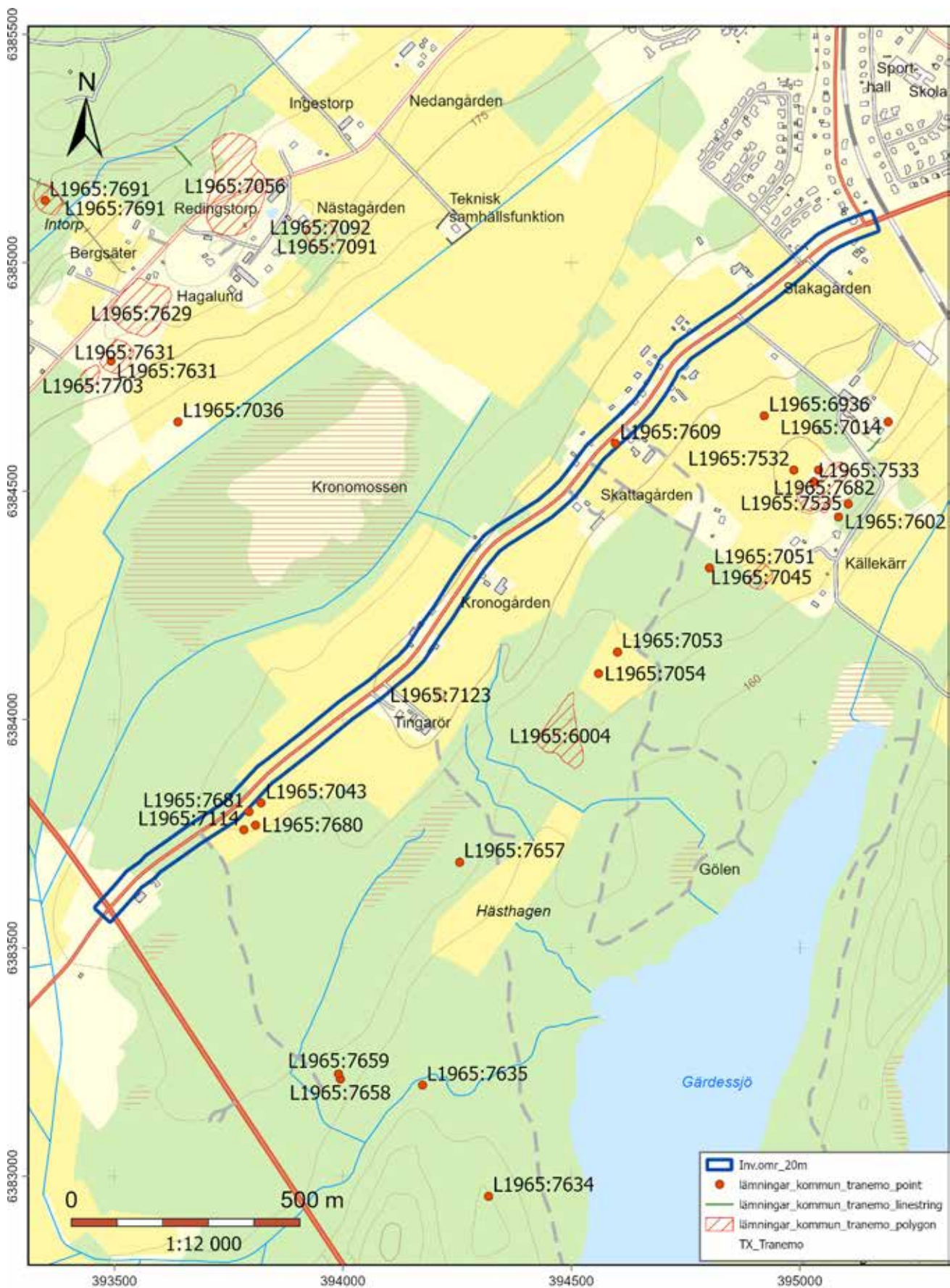
Trots att de förmodade gravarna har lämnat inga eller mycket svaga indikationer i marken är indicierna starka för gravar. Dels gäller det anteckningarna i Lagaskifteskartans text om Stora rör, trenne rör och stenrör (rör=röse), dels storleken på de utritade markeringarna i kartan på mellan 10 och 21 meter i diameter. Med hänsyn taget till fornlämningsbeståndet i övrigt är det fullt rimligt att tolka indikationerna i Lagaskifteskartan från 1860 som förhistoriska gravar. Trots att de i dag är utplöjda kan det finnas fynd i och under matjorden samt spår i form av stenpackningar, kantkedjor, eller brända ben och gravgåvor.

Lämningarna har betecknats som *Möjlig fornlämning* eftersom det inför en eventuell exploatering måste säkerställas om det finns kvar lämningar efter gravarna under markytan.

Flera gravar och möjliga gravar inom utredningsområdets sydligaste del var synliga vid Riksantikvarieämbetets andragångsinventering 1984, men har i dag jämnats med marken. Här kan brott mot fornminneslagen ha begåtts och en efterundersökning borde möjligen initieras.

Bortsett från ca 300 meter i utredningsområdets sydligaste del bedöms hela sträckningen som möjligt boplatsläge där det under matjorden kan finnas spår efter bebyggelse eller aktivitetsytor av förhistorisk eller medeltida karaktär. Inom de delar som berörs bedöms att det behövs en arkeologisk utredning steg 2.

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Ska a 1:12000.

Inledning och omfattning

I oktober 2023 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, steg 1, av planerad gång- och cykelväg utmed väg 1676 mellan väg 27 i sydväst och väg 1685 i nordost. Den 11 oktober utfördes fältarbetet. Vägen är cirka 2 260 meter lång och utredningsområdet omfattade ett cirka 25 meter brett område på ömse sidor om befintlig väg. Fältpersonal var arkeolog Ann-Marie Nordman och kulturgeograf Ådel V. Franzén som också är rapportansvarig. Uppdragsgivare är Trafikverket.

Målsättning och metod

Målsättningen med den arkeologiska utredningen, steg 1, är att fastställa förekomst av fornlämningar och kulturlämningar. Vissa fornlämningar, såsom stolphål, härदार och andra boplatslämningar, syns inte ovan mark. Det kan även gälla utplöjda gravar. Vid utredningens steg 1 pekas områden ut där fornlämningar utan markering ovan mark kan finnas. Dessa områden kan gå vidare till en steg 2-utredning där matjorden tas bort maskinellt eller genom grävning av provrutor.

Inom steg 1-utredningen görs en genomgång av relevanta arkiv samt litteratur som kan ge viktig information om utredningsområdet, såsom RAÄ:s fornsök, lantmäteriets äldre kartor, riksintresseöversikter samt i vissa fall hembygds litteratur.

Fältutredningen består av en besiktning av hela området där indikationer från arkivgenomgången undersöks och hela utredningsområdet inventeras med hög detaljeringsgrad. I föreliggande fall har även metalldetektering skett av vissa utvalda objekt.

Topografi

Utredningsområdet ligger på en drumlinoid bildning som i sin förlängning norrut bildar en långsträckt höjdrygg, cirka fem kilometer lång. Vid Långhems kyrkby delas drumlinen i två armar, den nordvästra med byn Ingestorp på sitt krön, den sydöstra med utredningsområdet beläget i en förlängning av Långhems bys centrala delar.

Morän täcker hela utredningsområdet, dock en relativt stenfattig sådan. Åt väster vidtar ett större område med torv, den så kallade Kronomossen. Sankmarken ligger som en lins parallellt med utredningsområdet i SV-NO riktning. Åt öster, i sluttningen ner mot Gärdessjön finns ett område med isälvsavlagringar.

Utredningsområdet är beläget i ett öppet landskapsavsnitt dominerat av jordbruksmark, framför allt åker. Sammanhängande skog/plantage finns i utredningsområdets södra och mellersta del.

Figur 2 Där L1965:7609 var registrerad som grav fanns endast den bergsklack som röset varit byggt kring kvar. Resten av graven hade jämnats med marken.

Figur 3. "Rören"/rösenä längst i norr samt området med fossil åkermark, eller är det resterna efter ett gravfält?

Fornlämnings- och kulturmiljö

Långhem socken är en fornlämningsrik bygd belägen i ett område där förutsättningarna för odling och ängsbruk har varit goda, tack vare de många moränåsar och drumlinor som gett bra dräneringsförhållanden på höjderna och stora tillgångar till madängar i de lägre liggande partierna. Något inslag av stenåldersbosättning antyds av enstaka lösfynd såsom tunnackiga flintyxor (L1965:6936 och L1965:7012) och en skafthålsyxa (L1965:6524), men framför allt är beståndet av förhistoriska gravar rikt. Längs med utredningsområdet finns flera registrerade stensättningar: L1965:7609, L1965:7043, L1965:7681, L1965:7680 samt L1965:7114. Ett par hundra meter öster om utredningsområdet finns ytterligare stensättningar: L1965:7657, L1965:7051 och åt öster i området vid Barnasjön och Gårdessjön en stensättning L1965:7052 samt en stenkrets: L1965:7658 och en grav markerad med block: L1965:7635.

Beklagligt nog har stensättningarna L1965:7043, L1965:7681, L1965:7680 samt L1965:7114 mer eller mindre totalförstörts genom plöjning. De har redan i inventeringsboken från 1984 beskrivits som svårupptäckta; ett par av dem har registrerats som möjliga fornlämningsmärken, men de fyra lämningarna borde markeras ut tydligt så de inte förstörs ytterligare alternativt undersökas och tas bort.

Långhems socken är belägen i en bygd som präglas av stora områden med fossil åkermark, såväl röjningsröseområden som bandparcellindelad fossil åkermark. I Nittorp, Månstad Hillareds och Örsås socknar undersöktes bandparcellindelad fossil åkermark samt röjningsröseområden under 1980- och 1990-talet. Kulturgeografen Catharina Mascher anser i sin licentiatavhandling att de bandparcellerade åkrarna tillkom under perioden romersk järnålder till folkvandringstidens slut, en period som delvis sammanfaller med de många järnåldersgravarna inom bygden (Mascher 1993).

Ett par av de områden med fossil åkermark som finns i utredningsområdets närhet har inslag av teguppdelningar, antingen i form av terrasser eller stensträngar: L1965:6004, L1965:7682, medan L1965:7107 är ett rent röjningsröseområde.

Lämningar efter sentida torp finns sig bör i utkanten av byns äldre bebyggelse, såsom Gamla Källeskärr: L1965:7045, eller de två nu bortodlade torplämningarna som finns med på lagaskifteskartan från 1860: L1965:7053 och L1965:7054.

Resultat

Fornlämningar i det äldre kartmaterialet

Långhems by har karterats vid flera tillfällen mellan 1640-talet och fram till cirka 1900. Utredningsområdet är beläget i mark som fram till början/mitten av 1800-talet mestadels var ängs- och hagmark. Efter 1800-talet mitt påbörjades en kraftig nyodling i området, vars hela expansion tydligt framgår ur den ekonomiska kartan från 1960 då sammanhängande åkermark fanns utmed hela vägsträckningen

mellan bycentrum i NO och området för Tingarör i SV, förutom en mindre träddeunge på skattegårdens ägor.

I de äldre kartorna som upprättades före 1860, det vill säga 1640, 1715 och 1818 har endast de gravar som utgjorde odlingshinder ritats ut, antingen betecknade just som gravar eller endast markerade som impediment i åkermarken. För lantmätaren fanns inga skäl att rita ut gravar i ängsmark eller hagmark där de så att säga "inte låg i vägen" för pågående odling. På Lagaskifteskartan från 1860 hade en nyodlingsfas påbörjats och med ens låg gravarna som hinder i mark man planerade att lägga under plogen. Därför finns i lagaskifteskartan flera odlingshinder utritade, en del där det explicit klargörs att det är "rör": rösen. Dessa tas med i tabell 1 samt figurerna 3–6.

Fältinventeringen

Vid fältinventeringen var huvudfokus att identifiera eventuella boplats- och aktivitetsytor samt att kontrollera observationerna ur Lagaskifteskartan från 1860. Med avseende på observationerna ur kartan kunde konstateras att samtliga observationer nu var bortplockade och utplöjda. Borttagandet hade skett innan 1960 då den ekonomiska kartan upprättades. Inte heller i den härads-ekonomiska kartan från 1890-talet fanns några utritade gravar i området. Borttagandet av fornlämningarna kan således ha skett redan under sent 1800-tal. Att gravarnas synliga delar har monterats ner och sedan plöjts bort betyder dock inte att hela fornlämningen är borta. Konstruktioner kan finnas kvar under mark, även brända ben efter de/den som begravts och i vissa fall även gravgåvor kan finnas i matjorden. Som antikvarisk status har lämningarna som med största sannolikhet gått att identifiera som gravar i Laga skifteskartan bedömts som möjlig fornlämning.

L2023:5762 redovisas som "Stenrör, stora röret i Trättängshagen" i kartan från 1860 där en cirkel, tjugo meter i diameter har ritats ut.

Den tidigare registrerade L1965:7609 är i dag bortplöjd. I lagaskifteskartan omnämns denna tillsammans med två andra lika stora cirklar intill som "Trenne rör i Hägnadshagen". De två nordligaste cirklarna har fått nummer L2023:5769 och L2023:5770.

En mer osäker gravmarkering utgör L2023:5772 som i karttexten inte namnges i sig själv utan anges ligga i en äckra i Stora gårdet. Anläggningen är storleksmässigt som de förra tre rösen.

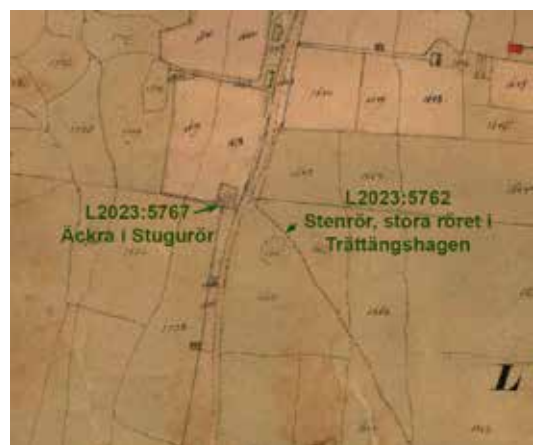
Längst i norr återfinns två "Stenrör i Östra gårdet" (L2023:5773 och L2023:5774). Beteckningen och de utritade cirklarna på 15 respektive 21 meter i diameter talar för att detta har varit större stensättningar eller rösen.

Större tveksamhet vidlåter L2023:6250. Belägenheten mitt emot två större gravar, talar för att de sex cirklarna skulle kunna vara resterna av ett gravfält, men angivelsen att de är belägna i en äckra i Stora gårdet gör tolkningen osäker. Äckran var tidigare åkermark

Figur 4. De "trenne rören" varav det ena registrerats som grav. Samtliga observationer var bortplöjda.

Figur 5. Stora röret i Trättahagen samt bebyggelseområdet där spismursröset "stuguröret" måste ha varit kvar år 1860. Mycket svaga spår finns i dag i terrängen som vittnar om lämningarna.

Objekt nr /Karta	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L1965:7114	Grav, rest av	Stensättning (?), rund, 5 meter i diameter och 0,2 meter hög. Övertorvad med enstaka 0,2 meter stora stenar i ytan..	Möjlig Fornlämning	Numera ej synlig
L1965:7680	Grav, rest av	Stensättning (?), rund, 11 meter i diameter och intill 0,4 meter hög. Övertorvad med enstaka synliga stenar i ytan. Avplanad i NV delen	Möjlig fornlämning	Numera ej synlig
L1965:7681	Grav, rest av	Stensättning, rest av, rund, 12 meter i diameter och 0,3 meter hög. Övertorvad med enstaka stenar synliga i ytan, 0,2 meter stora.	Fornlämning	Numera ej synlig
L1965:7043	Grav, rest av	Stensättning, rest av, rund, 11 meter i diameter och 0,5 meter hög. Övertorvad med enstaka synliga stenar i ytan och vid kanten, 0,2-0,3 meter stora. Lätt försänkt mittparti.	Fornlämning	Numera ej synlig
L2023:5762	Grav, rest av	Grav, rest av, alternativt grav bortplöjd. 20 meter i diameter och okänd höjd. "Stora rör" i lagaskifteskarta från 1860.	Möjlig Fornlämning	Svag synlig markering
L2023:5767	Bebyggelselämning	Bebyggelselämning, plats för. Trolig bebyggelselämning utmärkt med ett kvadratisk impediment, ca 50 m2 stort. I Lagaskifteskart från 1860 med beteckningen: "Äckra i Stugurör"	Övrig kulturhistorisk lämning	Svag synlig markering
L1965:7123	Grav	Röse, rest av, ca 19 meter i diameter. Av röset återstår huvusakligen endast kantvallen 0,3-0,8 meter hög och 1,0-2,0 meter bred, vilken är starkt övertorvad. Enstaka odlingsstenar påförda. Bevuxen med en ek och sex björkar samt rönn och aspbuskar.	Fornlämning	

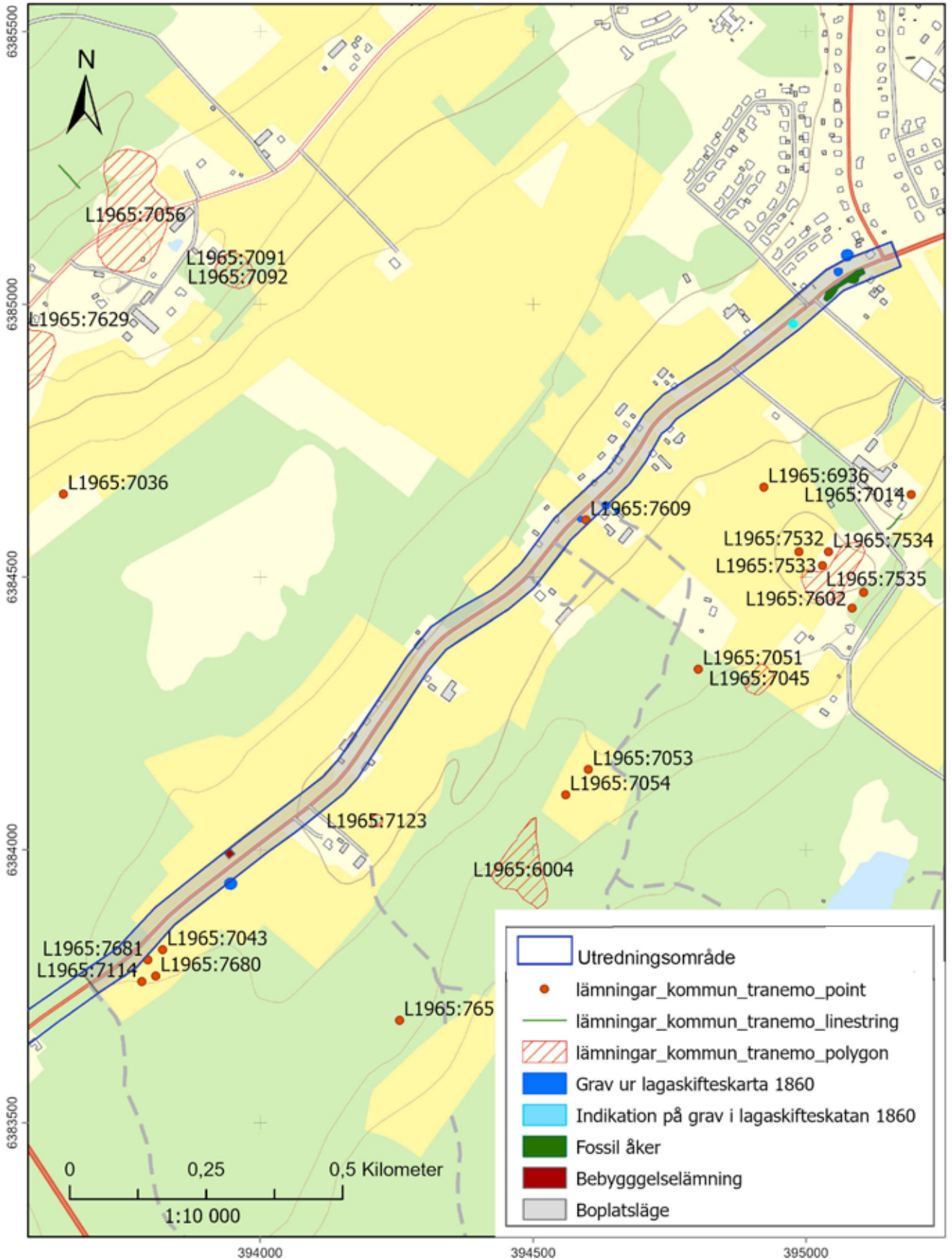
L1965:7609	Grav, rest av	Stensättning eller möjlig rösebotten, omöjligt att med säkerhet avgöra lämningens karaktär, ca 8 meter i diameter och 0,3 meter hög bestående av 0,2-0,3 meter stora stenar. Ej återfunnen 1984. Vid fältbesök 2023 kunde konstateras att en svag förhöjning återstod på platsen. Lämningen markeras som ett av "Trenne rör" i Lagaskifteskartan från 1860.	Möjlig Fornlämning	Svag synlig markering
L2023:5769	Grav, rest av	Röse, bortplockat, 14 meter i diameter och okänd höjd. Inprickad från Lagaskifteskartan: "Trenne rör i Hägnadshagen", varav ett av rösen är registrerad som L1965:7609, en rösebotten.	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
L2023:5770	Grav, rest av	Röse, bortplockat, 10 meter i diameter, höjd osäker. Inprickad från Lagaskifteskartan där "Trenne rör" är utritade, varav ett är L1965:7609, en rösebotten.	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
L2023:5772	Grav, rest av	Grav, osäker, 10 meter i diameter och höjd osäker. Inprickad från Lagaskifteskartan från 1860.	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
L2023:5773	Grav, rest av	Röse, bortplockat, 15 meter i diameter och okänd höjd. Utritad på Lagaskifteskartan från 1860 där platsen betecknas som "Stenrör i Östra gårdet".	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
L2023:5774	Grav, rest av	Röse, bortplockat 21 meter i diameter och med okänd höjd. Inprickat från lagaskifteskartan där lämningen betecknas som "Stenrör i Östra gårdet".	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
L2023:6250	Fossil åkermark, (alternativt gravfält)	Fossil åkermark, bestående av sex runda markeringar i Lagaskifteskartan över Länghem från 1860. Eftersom de är belägna nära två säkra gravmarkeringar L2023:5773, respektive 2023:5774 kan en alternativ tolkning vara att anläggningarna utgör rester efter ett gravfält.	Möjlig Fornlämning	Ingen synlig markering
Inget nummer	Boplatsläge	Inom gråmarkerat område på figur 6 är möjligt boplatsläge.	Registreras ej i Fornreg	

Tabell 1. Tabell över tidigare kända samt nypåträffade forn- och kulturlämningar. Förklaring till tabellen återfinns nedan.

som för längre eller kortare tid övergått till ängsmark vilket gör att de utritade cirklarna faktiskt kan vara just röjningsrösen. Ytan har registrerats som fossil åker med övrig kulturhistorisk lämning som antikvarisk status eftersom inga spår finns kvar av anläggningarna.

Vid Riksantikvarieämbetets andragångsinventering på 1980-talet fanns fortfarande identifierbara spår av gravarna och möjliga gravarna L1965:7680, L1965:7681, L1965:7043, L1965:7114 samt L1965:7609. I dag är dessa spår helt bortplöjda och en efterun-

Figur 6 Tidigare kända och nypupptäckta fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom och i anslutning till utredningsområdet.

dersökning på platsen bör eventuellt diskuteras. Detta ligger dock utanför ramen för föreliggande uppdrag.

Identifierande av specifika boplatsslagen lät sig inte göras då hela den aktuella sträckningen, bortsett från cirka 300 meter längst i sydväst, bedömdes kunna innehålla fornlämningar efter bebyggelse- eller annan aktivitet (Figur 8)

Fynd

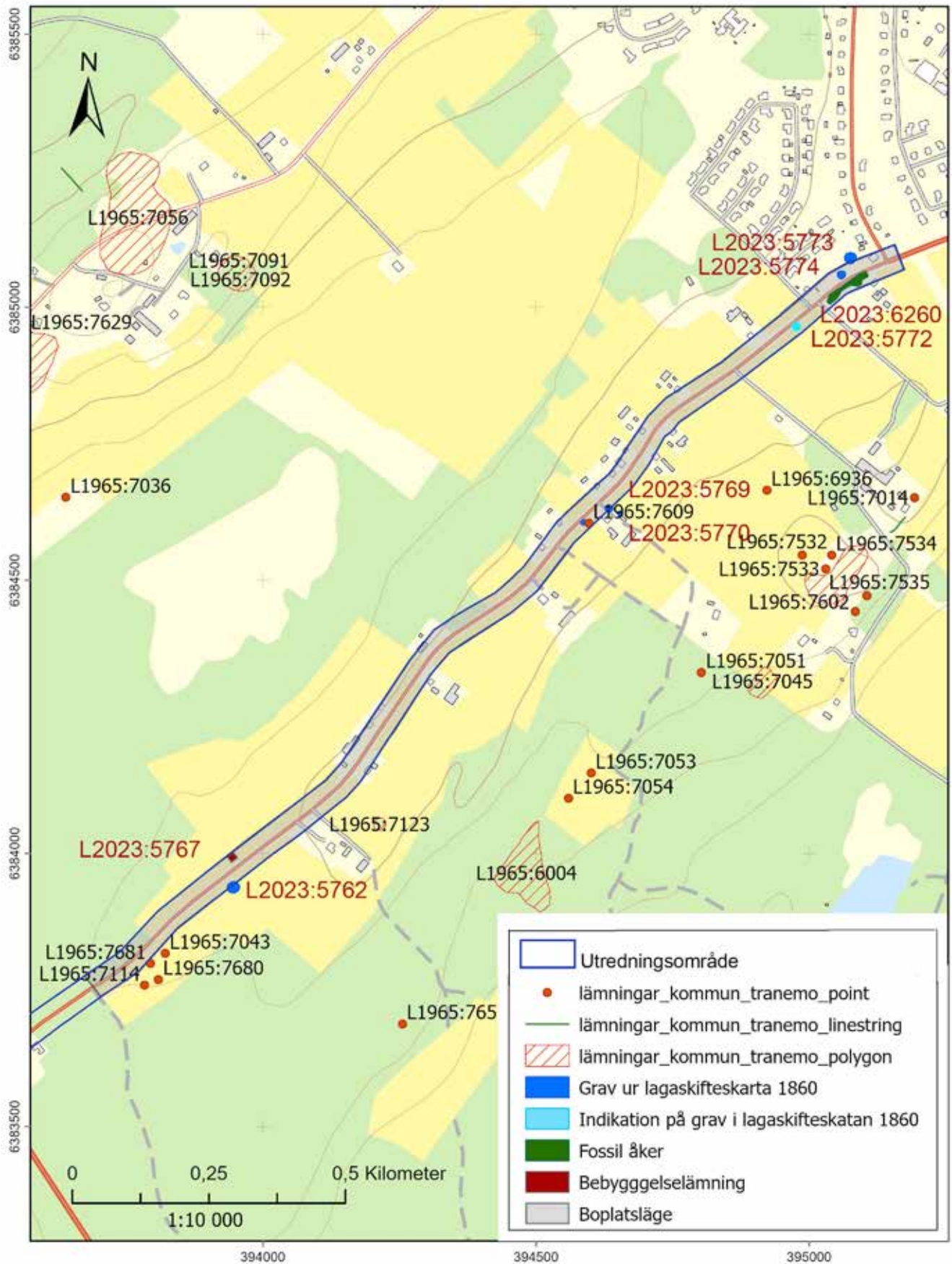
Inga fynd av förhistorisk eller medeltida karaktär tillvaratogs vid metalldetekteringen. Det mesta som framkom var sentida metallföremål samt skrot.

Utvärdering av undersökningsplanen

Jönköpings läns museum anser att måluppfyllelsen i relation till undersökningsplanen har uppnåtts.

Figur 7. Som skiftningar i vegetationen avtecknar sig de överplöjda gravarna L1965:7043 och L1965:7681 intill utredningsområdets södra del.

Figur 8. Själva utredningsområdet är markerat med blå linje. Med grått markeras det område som utgör möjligt boplatsläge eller aktivitetssyta inom utredningsområdet. Inom de delar av boplatsläget som berörs bedöms att det behövs en arkeologisk utredning steg 2.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-19282-2023
 Länsstyrelsens beslutsdatum: 2023-08-16
 Jönköpings läns museums dnr: 2023-181
 Uppdragsgivare: ..... Trafikverket
 Rapportansvarig: ..... Ådel V. Franzén
 Rapportgranskning: ..... Mikael Nordström
 Fältansvarig: ..... Ådel V. Franzén
 Fältpersonal: ..... Ann-Marie Nordman och Ådel
 V. Franzén
 Fältarbetstid: 2023-10-11
 Län: ..... Västra Götalands län
 Kommun: ..... Tranemo kommun
 Socken: ..... Långhems socken
 Fastighetsbeteckning: ..... Flera fastigheter i Långhems by
 Koordinater: NO:6385092/385170
 ..... SV:6383571/393470
 Koordinatsystem: ..... Sweref 99 TM
 Höjdsystem: ..... RH 2000
 Undersökningsyta: ..... Ca 7,5 ha extensiv yta

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Kulturmiljöregistret, Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Kartmaterial

Riksarkivet, Stockholm (RA):

Georg: Äldre geometriska kartor:

O1, Kinds härad 1648, foliosidor 29–31.

Lantmäteriet. ArkivSök (<https://etjanster.lantmateriet.se>):

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA)

O114-15:2 Länghem 1–11, geometrisk avmätning 1715. Göran Hoof.

O114-15:3 Länghem 1–11, Storskifte på inägor 1818, Hans Peter Lindskog.

Lantmåterimyndigheternas arkiv (LMA)

15-län-55 Karta med ägobeskrivning, 1716.

15-län-56 Laga skifte, Storskifte, 1829.

15-län-57 Laga skifte 1862.

Rikets allmänna kartverk (RAK):

Häradsekonomska kartan:

J112-26-1 Hillared 1890–1897

J112-26-6 Sexdrega 1890–1897

Ekonomiska kartan:

6C 7j Länghem 1960

Tryckta källor och litteratur

Connelid, Pär, Mascher Catharina, Widgren, Mats. 2001. Länghem–by, huvudgård, kyrka och slitstark trikå. *Från stad till land*. s. 23–34. Stockholm

Mascher, Catharina, 1993. *Förhistoriska markindelningar och röjningsösområden i Västsveriges skogsbygder*. Licentiatvhandling. Stockholm.

ANTIKVARISK BEDÖMNING / KOMMENTAR

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningsstyperna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningsstyplistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatsslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

Planerad GC-väg är belägen i ett fornlämningsrikt område där fynd och lämningar från stenålder, brons- och äldre järnålder dominerar.

I utredningen har Lagskifteskartan från 1860 spelat en stor roll. Trots att byn karterades vid flera tillfällen med början på 1640-talet var det när man planerade nyodling inom det aktuella området vid 1800-talets mitt som lantmätaren ritade ut då befintliga gravar i området. Dessa kom att plockas bort och plöjas ut efter 1860.

Anteckningarna i Lagskifteskartans text om Stora rör, trenne rör och stenrör (rör=röse), dels storleken på de utritade markeringarna i kartan på mellan 10 och 21 meter i diameter pekar mot gravar. Trots att de i dag är borttagna och utplöjda kan lämningarna ha markeringar kvar under matjorden, såsom stenpackningar, kantkedjor, eller brända ben och gravgåvor i plöjningslagret etc.

Indikationerna från Lagskifteskartan har betecknats som Möjlig fornlämning.

Bortsett från ca 300 meter i utredningområdets sydligaste del bedöms hela sträckningen som möjligt boplatsläge där det under matjorden kan finnas spår efter bebyggelse eller aktivitetsytor av förhistorisk eller medeltida karaktär.

